

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 930.25(497.4Maribor):929Miklošič F.
Prejeto: 24. 4. 2012

Arhivsko gradivo Franca Miklošiča v Pokrajinskem arhivu Maribor

JURE MAČEK

mag., arhivski svetovalec

Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor

e-pošta: jure@pokarh-mb.si

IZVLEČEK

V prispevku je predstavljen osebni fond Miklošič Franc. Po naključju najdeni zadnji del bogate Miklošičeve zapuščine je Pokrajinski arhiv Maribor konec leta 2011 odkupil od zgodovinarja Walterja Lukana. Nanaša se predvsem na zasebno življenje Franca Miklošiča in na njegovo družino.

KLJUČNE BESEDE: osebni fond Miklošič Franc, zasebno arhivsko gradivo, odkup, Franc Miklošič, Walter Lukan, osebna korespondenca

ABSTRACT

ARCHIVAL RECORDS OF FRANC MIKLOŠIČ IN THE REGIONAL ARCHIVES MARIBOR

In the paper the personal fonds of Miklošič Franc is presented. Stumbled upon by accident, this last remaining piece of the rich legacy of Miklošič was purchased by the Regional Archives Maribor from the historian Walter Lukan at the end of 2011. The fonds contains records that relate mostly to Miklošič's private life and his family.

KEY WORDS: personal fonds of Miklošič Franc, private archives, purchases, Walter Lukan, private letters

Slovenska arhivska zakonodaja je po političnih spremembah leta 1991 postavila jasno ločnico med javnim in zasebnim arhivskim gradivom. Javno arhivsko gradivo je arhivsko gradivo, ki se odbere iz dokumentarnega gradiva javnopravnih oseb po strokovnih navodilih pristojnega arhiva, zasebno arhivsko gradivo pa je dokumentarno gradivo drugih pravnih in fizičnih oseb, ki ima lastnosti arhivskega gradiva. To postane arhivsko šele na podlagi odločbe državnega arhiva.¹ Poklicne arhivske ustanove si že od nekdaj prizadevajo, da bi si poleg obsežnejšega gradiva javnopravnih oseb, kot so državni organi, organi samoupravnih lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil ter izvajalci javnih služb, pridobile tudi gradivo pomembnejših društev, gospodarskih organizacij, združenj ter posameznikov, ki so s svojo ustvarjalnostjo in delovanjem vidno segli na kulturno, znanstveno, umetniško ali politično področje naroda ter zapustili trajne sledi na njih. V takšnih ali drugačnih okoliščinah, največkrat z osebnim prizadevanjem zaposlenih in s pomočjo osebnih poznanstev ter stikov, večkrat pa tudi povsem po naključju, se je v Pokrajinskem arhivu Maribor do danes nabralo več kot 320 osebnih oziroma družinskih fondov. Najnovejša arhivska zakonodaja je zaposlenim v arhivih precej zvezala roke pri pridobivanju gradiva zasebnikov. Arhivi smejo dandanes na podlagi poizvedb in poznavanj posameznih področij le evidentirati zasebno dokumentarno gradivo v zasebni lasti – sem spada tudi gradivo fizičnih oseb – za katero domnevajo, da ima lastnosti arhivskega gradiva, torej takšnega, ki je pomemben del slovenske kulturne dediščine. Na podlagi opravljenega evidentiranja pripravijo arhivi predlog za razglasitev, nato pa državni arhiv z odločbo razglasi zasebno dokumentarno gradivo za arhivsko.² Za vsako dejavnost v zvezi z zasebnim arhivskim gradivom moramo arhivski delavci nedvomno pridobiti soglasje lastnika gradiva. V praksi smo odvisni le od dobre volje posameznikov in njihove pripravljenosti za sodelovanje in pri tem prepuščeni lastni vztrajnosti, moči prepričevanja in osebnim poznanstvom. Po drugi strani lahko zasebniki še naprej izročajo svoje arhivsko gradivo s pogodbo v obliki depozita, ob tem pa ohranijo lastninske pravice, ali pa s pogodbami v obliki darila, volila in odkupa. V zadnjih treh primerih postane zasebno arhivsko gradivo javna last. Ne glede na obliko izročitve zasebnega arhivskega gradiva imajo zasebni lastniki ob izročitvi pravico

določiti pogoje za uporabo oziroma pogoje za dostopnost gradiva, ki ga izročajo arhivski ustanovi.³

Kako zapletena in nepredvidljiva so včasih pota arhivskega gradiva posameznikov, preden se znajde v arhivih, nazorno prikazuje primer zapuščine slavista Franca Miklošiča.⁴ Pridobitev gradiva te vrste je mnogokrat le stvar naključja in sreče, zapuščina pomembnih in znanih posameznikov pa je lahko celo razdrobljena po različnih mestih Evrope in tudi širše. Največji del pisne zapuščine Franca Miklošiča je tako ohranjen v rokopisni zbirki Avstrijske nacionalne knjižnice (Handschriftensammlung der Österreichischen Nationalbibliothek). Ta naj bi hranila več kot tri tisoč pisem iz Miklošičeve znanstvene korespondence, naslovljenih nanj z vseh koncev sveta, in številne osebne dokumente.⁵ Nekoliko drugačne podatke navaja Katja Sturm Schnabl. Po njenem mnenju je v celoti ohranjenih nekaj več kot tri tisoč pisem iz obdobja od leta 1833 do leta 1891, večji del jih hrani nacionalna knjižnica na Dunaju.⁶ Manjši del znanstvene zapuščine je s posredovanjem Vatroslava Jagića, Miklošičevega naslednika na dunajski slavistični stolici, prišel v Arhiv Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti v Zagrebu (danes Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti).⁷ Posamezne kose hrani tudi knjižnica mesta Dunaj, preostalo pa je v arhivih in knjižnicah v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu, Novem

³ Žumer: *Arhiviranje zapisov*, str. 298.

⁴ Franc Miklošič (20. 11. 1813–7. 3. 1891), jezikoslovec. Rodil se je v Radomerščaku. Od leta 1830 je v Gradcu študiral filozofijo in pravo, leta 1838 je doktoriral iz filozofije, leta 1840 pa tudi iz prava. V času študija v Gradcu se je družil s Stankom Vrazom in drugimi člani ilirskega gibanja. Na pobudo Jerneja Kopitarja, ki ga je uvajal v slovansko in primerjalno indoevropsko jezikoslovje, je leta 1844 prevzel mesto knjižničarja v Dvorni biblioteki na Dunaju. Istega leta je nasledil Kopitarja kot cenzor za slovanske, romunske in novogrške knjige. Leta 1848 se je dejavno vključil v politično življenje. Bil je predsednik dunajskega društva Slovenija, sooblikoval je program Zedinjene Slovenije, deloval je kot poslanec v državnem zboru. Na predlog ministra Stadionja je cesar leta 1849 ustanovil na dunajski univerzi stolico za slovansko jezikoslovje in postavil Miklošiča za prvega, izrednega profesorja. V letih 1854–1855 je bil Miklošič tudi rektor univerze. Predaval je do leta 1886, ko ga je nasledil Vatroslav Jagić. Stolica je postala najpomembnejše slavistično središče v Evropi, Miklošič pa najvplivnejša slavistična osebnost 19. stoletja. Miklošičevo znanstveno delo je odločilno za nadaljnje raziskovanje jezikov na Balkanskem polotoku in širše; *Slovenski biografski leksikon*, II. del, str. 118–122.

⁵ Hafner: *Franz Miklošič*, str. 36.

⁶ Sturm Schnabl: *Der Briefwechsel Franz Miklošič's mit den Südslaven*, str. 20.

⁷ Laukar: *Uvodne pripombe*, str. 1.

¹ Ur. l. RS, št. 30/2006, člena 2, 34.

² Ur. l. RS, št. 86/2006, členi 98–105.

Sadu, Sofiji, Sankt Peterburgu, Moskvi, Pragi, Budimpešti, Krakovu, Leipzigu, Münchnu, Giessenu, Göttingenu in Marburgu. Schnablova dopušča možnost, da so posamezna pisma tudi drugod, saj do danes ni bilo opravljeno natančno evidentiranje celotne Miklošičeve korespondence. Tako recimo v svojih objavah korespondence ne navaja Maribora. V Univerzitetni knjižnici Maribor namreč že kar nekaj časa hranijo delčke Miklošičeve zapuščine. To so pismo Franca Miklošiča Franu Levcu iz leta 1889 s fotografijo, prepis Miklošičeva pisma Franu Levcu iz leta 1889⁸ in tri pisma Franca Miklošiča s prepisi in faksimili Janezu Bleiweisu med letoma 1849 in 1853.⁹ V rokopisni zbirki Univerzitetne knjižnice Maribor je ohranjena tudi čestitka ob 70-letnici s fotografijami, ki so mu jih poklonili »*slavisti in hvalašni učenci*«. ¹⁰ Domnevamo, da je bilo v Miklošičevi korespondenci udeleženih več kot 800 oseb. Med njimi je bilo 117 južnih Slovanov (Slovenci, Hrvati, Srbi, Bolgari), šestdeset vzhodnih Slovanov (Rusi, Ukrajinci, Belorusi), šestdeset zahodnih Slovanov (Čehi, Slovaki, Moravci, Poljaki), nekaj Američanov, Angležev, DANCEV, Francozov, Grkov, Italijanov, po en Irce, Litovec, Madžar, Norvežan, Romun, Španec ter okrog petsto nemško govorečih dopisovalcev.¹¹ Že zaradi številnih funkcij, dejavnosti in položajev (slovenski poslanec v državnem zboru v Kromerizu, član gosposke zbornice avstrijskega državnega zbora, domači učitelj, univerzitetni profesor, član številnih znanstvenih akademij in društev, pravnik, prevajalec uradnih listov, doktor filozofije, filolog, zgodovinar, jezikoslovec), ki jih je Miklošič imel, je njegova korespondenca nepogrešljiv in prvovrsten vir za spoznavanje različnih platí kulturnega, političnega in znanstvenega razvoja v 19. stoletju.

Avstrijski nacionalni knjižnici je predal prvi večji del pisem iz Miklošičeve korespondence že mlajši sin Moriz. Ta je zbral in izročil le znanstveno korespondenco očeta, vse drugo je ostalo v zasebnem družinskem arhivu. Richard Perger, Morizev vnuk, ki je podedoval celoten družinski arhiv, je leta 1981 še enkrat pregledal zapuščino pradedca in Avstrijski nacionalni knjižnici poklonil še dragoceno zbirko tako imenovanih »življenjskih doku-

mentov« Franca Miklošiča. Zadnji, po njegovi oceni, zasebni del zapuščine, pa je obdržal. Po smrti Richarda Pergerja leta 2004 njegovi potomci očitno niso izkazali dovolj čuta in zanimanja za zapuščino prednikov in so začeli ostanke Miklošičevega družinskega arhiva razprodajati starinarjem. Večinoma je bila to zapuščina Moriza Miklosicha in v njenem okviru še zadnji del zapuščine Franca Miklošiča. Zgodovinar Walter Lukan¹² je povsem po naključju na dunajskem boljšem sejmu odkril mape s korespondenco, naslovljeno na Moriza Miklosicha. Ker je starinarja osebno poznal, mu je ra zaupal, kje je dobil material, in sicer v osmem dunajskem okraju, v ulici Josefstädterstrasse 11, v nekdanjem stanovanju Franca Miklošiča in njegovih potomcev – tudi Richarda Pergerja. Lukan je seveda takoj prepoznal neprecenljivo vrednost najdene dokumentacije. Od starinarja je odkupil ves material. Ob tej priložnosti je od Pergerjeve hčerke Brigitte Hloy kupil še preostalo, povsem neurejeno, po mizah in regalih raztreseno dokumentacijo, ki se je nanašala na Franca Miklošiča in njegove potomce. Lukan domneva, da mu je uspelo rešiti večji del gradiva, ki ga je Perger še imel pri sebi, saj so bile starinarjem prodane predvsem razglednice. Walter Lukan je nato Miklošičevo gradivo ponudil v odkup Pokrajinskemu arhivu v Mariboru, torej instituciji, ki je pristojna tudi za območje, s katerega izvira Franc Miklošič. Konec leta 2011 je bil odkup gradiva od Walterja Lukana uspešno izpeljan. Pokrajinski arhiv Maribor je tako postal poleg Avstrijske nacionalne knjižnice varuh največjega in dela zapuščine Franca Miklošiča in njegovih potomcev neprecenljive vrednosti.

Pokrajinski arhiv Maribor je lastnik več kot 746 posameznih dokumentov, ki se navezujejo na Franca Miklošiča in njegovo družino, ter šestih map z različnimi akti. Fond v celoti obsega za tri arhivske škatle gradiva. Ohranjeno gradivo je predvsem zasebne narave. Kljub temu mu ne moremo odrekati izrednega pomena, saj o Miklošičevem

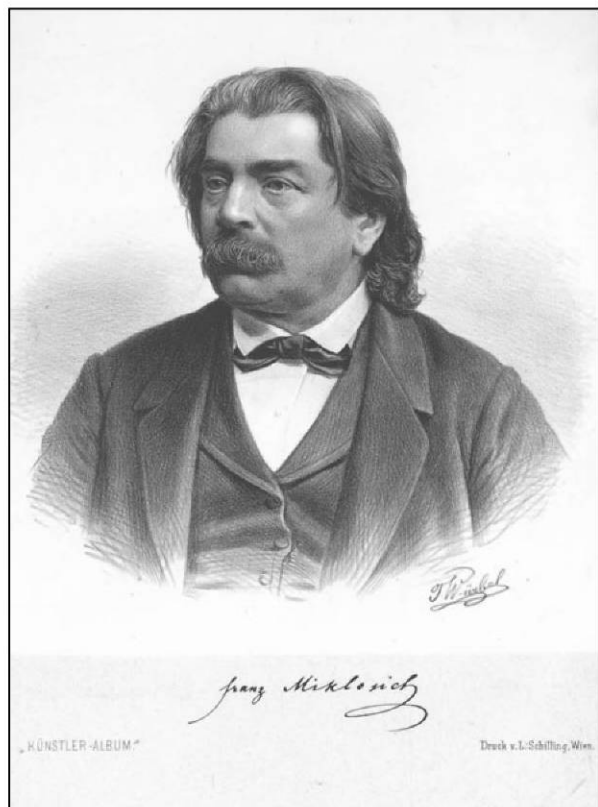
⁸ *Katalog rokopisov UKM Ms 1–Ms 300*, Ms 268 Šleibinger Janko, str. 87.

⁹ *Katalog rokopisov UKM Ms 1–Ms 300*, Ms 221 Bleiweis Janez, str. 75.

¹⁰ *Katalog rokopisov UKM Ms 601–Ms 850*, Ms 806 Miklošič Franc, str. 81.

¹¹ Sturm Schnabl: *Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit den Südslaven*, str. 20.

¹² Walter Lukan (1943), zgodovinar. Rojen v Beljaku. Leta 1984 je doktoriral iz zgodovine in germanistike na dunajski Univerzi. Od leta 1965 je delal na Avstrijskem inštitutu za vzhodno in jugovzhodno Evropo. Urejal je revijo *Österreichische Osthefte* in zbornike o V. S. Karadžiću, F. Miklošiču, J. Kopitarju idr. Med letoma 1990 do 2000 je predaval na dunajski Univerzi jugovzhodnoevropsko zgodovino. Leta 1995 je začel predavati na filozofski fakulteti v Ljubljani. Raziskuje slovensko in južnoslovansko zgodovino 19. in 20. stoletja, delovanje J. P. Krčka in J. Kopitarja, avstrijsko-slovenske kulturne stike, politični katolicizem, zgodovino razglednic in druge teme. Glej: *Osebnosti. V abaki slovenski biografski leksikon*, str. 642.

Franz Miklošič (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AŠ 3).

zasebnem in družinskem življenju vse do danes ni bilo veliko znanega. Še posebej ohranjena družinska korespondenca nazorno prikazuje podrobnosti iz njegovega družinskega življenja in srečnega zakona z ženo Cecilijo. Zaradi njene zgodnje smrti se je Franc Miklošič toliko bolj navezal na svoja sinova Moriza in Franza, o tem pa pričajo številna pisma. Ohranjeni dokumenti omogočajo tudi natančen vpogled v vsakdanje življenje in gmotne razmere dunajske meščanske in plemiške rodbine Eichenfeld, v katero se je po poroki s Cecilijo von Eichenfeld, hčerko sodelavca iz dvorne knjižnice Josepha von Eichenfelda, vključil Miklošič. Ženitev v plemiško in razmeroma premožno družino von Eichenfeld je nedvomno pripomogla k temu, da se je lahko Franc Miklošič ne glede na svojo pripadnost slovenstvu tako hitro uveljavil v dunajski družbi liberalnega meščanstva francjožefovske dobe.¹³ Kljub vsemu so v predani zapuščini Pokrajinskemu arhivu Maribor tudi zanimivi in dragoceni dokumenti iz Miklošičevega javnega in znanstvenega dela. Teh Perger očitno ni želel predati Avstrijski nacionalni knjižnici oziroma jih je preprosto

spregledal. V okviru materiala, ki ga je Walter Lukan odkupil, je bila tudi korespondenca Wolfganga Miklosicha, sina Moriza Miklosicha, umrlega v ruskem vojnem ujetništvu leta 1919. Ta del je ostal v zasebni zbirki Walterja Lukana, saj ga namerava natančneje obdelati in pripraviti za objavo.

V Pokrajinskem arhivu Maribor smo ohranili ureditev gradiva, kot si jo je zamislil že Walter Lukan in jo tudi predstavil v popisnem seznamu predanega gradiva. Vsa Miklošičeva korespondenca in tudi preostali dokumenti so napisani v nemščini in gotiči, ponekod težko berljivi. Gradivo Franca Miklošiča v Pokrajinskem arhivu Maribor lahko razdelimo na dva vsebinska sklopa in več podkategorij. To so:

1. Znanstveno in javno udejstvovanje Franca Miklošiča

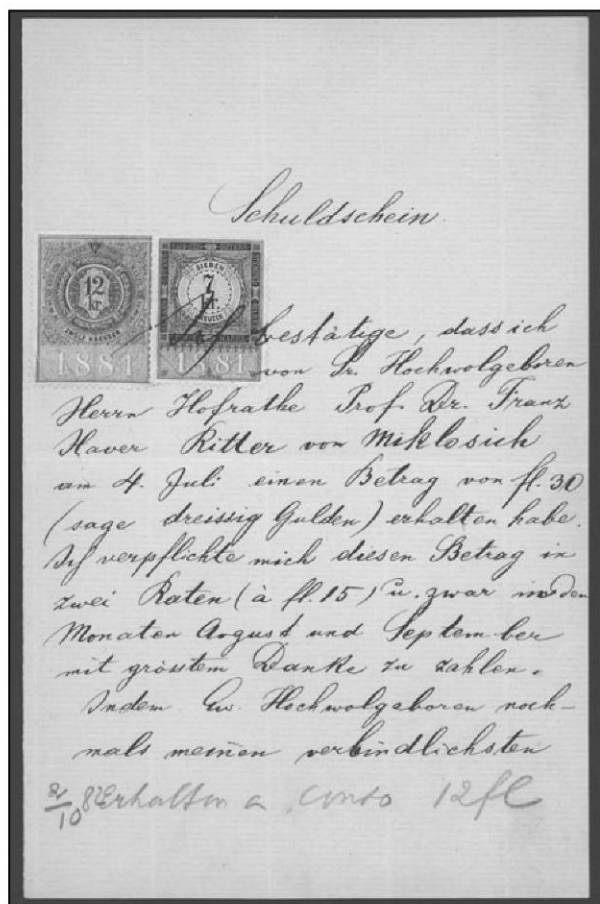
2. Zasebno življenje Franca Miklošiča.

Prvi sklop gradiva je razdeljen na sedemnajst podkategorij:

1. Korespondenca, naslovljena na Franca Miklošiča

V tem sklopu je med drugimi pismo slovaškega literarnega zgodovinarja Pavla Jozefa Šafárika Francu Miklošiču v zvezi z nekaterimi jezikovnimi in slavističnimi vprašanji (1856). Zanimivi so dopisi uredništva Meyers Konversations Lexikon (Meyers enciklopedija) iz Leipziga, ki se nanašajo na Miklošičev prispevek v leksikonu z naslovom Zigeuner (Cigani) (1877–1899). Ohranjena je korespondenca uredništev raznih časnikov in društev, ki nagovarjajo Miklošiča za sodelovanje s prispevkom ali pa ga prosijo za dovoljenje za objavo njegovega življenjepisa. To so na primer uredništva časnikov *Auf der Höhe* iz Leipziga, *Salonblatt* iz Budimpešte, češkega dunajskega mesečnika *Lva*. Pridružuje se jim tudi društvo *Journalisten und Schriftsteller Verein »Concordia«* (Novinarsko in pisateljsko društvo »Concordia«) (1880–1882). Več dopisov opisuje Miklošičevo vlogo recenzenta. Tako ga direkcija K. k. Hof- und Staatsdruckerei (Cesarsko-kraljeve dvorne in državne tiskarne) z Dunaja prosi za oceno, ali je rokopis pisatelja Wilhelma Obermüllerja *Albanisch-deutsches Wörterbuch* (Albansko-nemški slovar) vreden objave (1881). Zanimiva je zadolžnica pisatelja in jezikoslovca Antona Trstenjaka, da mu je Miklošič posodil trideset goldinarjev, ki mu jih mora vrniti v dveh obrokih po petnajst goldinarjev v prihodnjih dveh mesecih (6. 7. 1882). Na njej je Miklošičev lastnoročni podpis, da je 2. oktobra 1882 dobil vrnjenih le dvanajst goldinarjev.

¹³ Hafner: Fran Miklošič, str. 24.

Potrnilo Antona Trstenjaka, da mu je Miklošič posodil 30 goldinarjev (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AS 1).

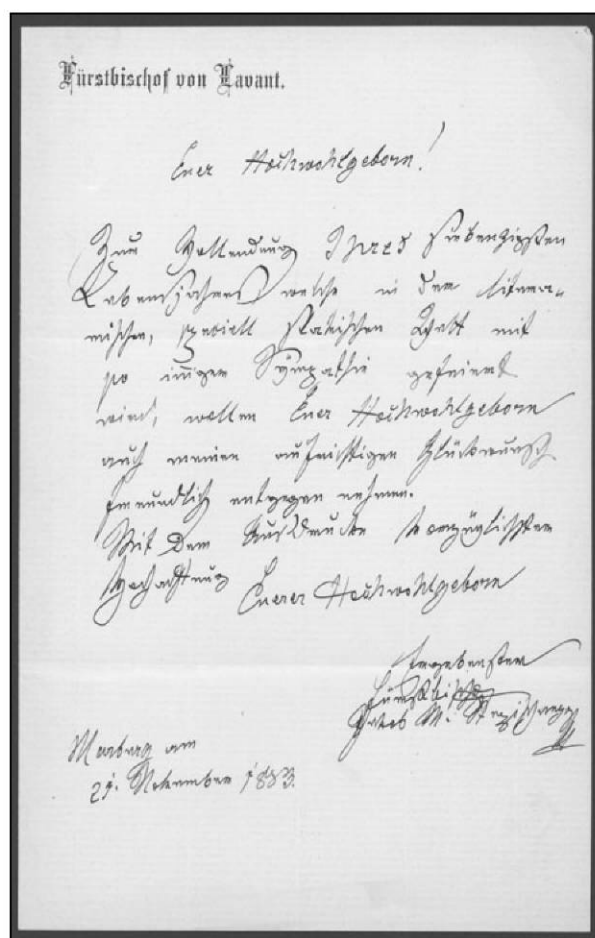
2. Vabila na različne spominske prireditve

Med vabili na prireditve, slavnosti in prošnje za različne denarne podpore najdemo: tiskano vabilo s pesmijo na proslavo 50-letnice pomembnega jezikoslovca Augusta Friedricha Potta (1877), tiskano povabilo na Kopitarjevo slavnost v Repnjah (1880), tiskani vabili na proslavo 100. obletnice rojstva Vuka Karadžića v Beogradu (1888) in na žalno slovesnost za Hermanna Bonitza, nekdanjega profesorja dunajske Univerze (1888), umrlega v Berlinu, vabilo Srbskega akademičnega društva Zora z Dunaja na proslavo 100. obletnice rojstva srbskega pesnika Sime Milutinovića – Sarajlije (1881) in druga. Tukaj je še prošnja Odbora za zidanje misijonske hiše lazaristov v Ljubljani za denarno podporo ...

3. Pisemske čestitke ob 70-letnici Franca Miklošiča (1883)

Med triindvajsetimi Francu Miklošiču poslanimi

čestitkami so v tej kategoriji zastopane tudi čestitke slovenskega zgodovinarja in Miklošičevega učenca Franca Kaspretja, slavista Gregorja Kreka, pedagoga Henrika Schreinerja, lavantinskega knezoškofa Jakoba Maksimilijana Stepišnika, nekdanjega Miklošičevega učenca in sodelavca Ernesta Pachlerja, ruskega društva »Slavija« iz Züricha ter brata Johanna (Ivana). Ta mu poroča tudi o poteku Miklošičeve slavnosti v Ljutomeru, na kateri je imel slavnostni govor Božidar Raič. V imenu slavljenca je v slovenščini govoril še brat Ivan.

Čestitke lavantinskega škofa Stepišnika Francu Miklošiču ob 70-letnici (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AS 1).

4. Družinski grb viteza Franca Miklošiča

Ohranjena sta dva primera z roko narisane barvne družinske grba na debelem vijoličnem papirju dimenzije 66 cm x 51,5 cm s tekstom: »Dr. Franz Ritter v. Miklosich. Geb. 20. Nov. 1813. Gest. 7. März 1891«. Franc Miklošič je bil 28. avgusta 1864 imenovan v dedni avstrijski viteški stan. Božo Oto-

repec meni, da je grb izrazito dekorativne narave brez vsakršne simbolike in pomena, ki bi kazala na delo in zasluge Franca Miklošiča. Morda bi lahko krilati lev, pogosto uporabljen tudi v grbih tiskarjev, kazal na bogato število Miklošičevih tiskanih knjig, panter pa na rodno deželo Štajersko, čeprav je v grbu oblikovan precej drugače.¹⁴

5. Medalja Franca Miklošiča ob 70-letnici

Medalja je iz bronca in v prerezu meri 53 mm. Na njej je napis »Franciscus de Miklosich MDCCCLXXXIII. Izdelal J. Tautenhaym«. Ohranjena je originalna šatulja, v kateri leži medalja.

6. Čestitke za prejeto cesarsko odlikovanje

Ohranjenih je dvanajst pisemskih čestitk v obliki vizitk, dopisnic in telegramov ob odlikovanju »Seiner k. u. k. apostolischen Majestät wirklicher geheimer Rath« (Tajni svetnik Njegovega cesarsko-kraljevega apostolskega veličanstva), ki ga je prejel Franc Miklošič leta 1885. Čestitke je prejel tudi od barona Alexandra barona Bacha,¹⁵ svakinje in svaka Marie in Michaela von Eichenfelda, tašče Cäcilie

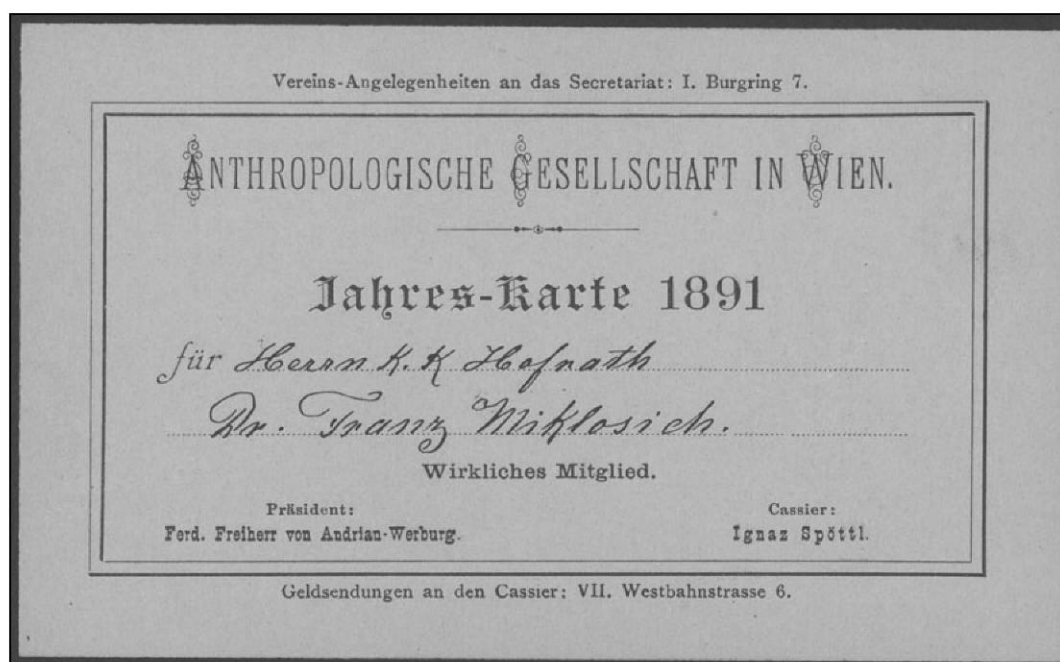
von Eichenfeld in avstrijskega šolnika Adolfa Langga.¹⁶

7. Plaketa ob izpolitvi za zunanjega člana rimske akademije leta (1888)

Plaketa je iz bronca in dimenzije 139 mm x 181 mm v originalni šatulji.

8. Članske izkaznice Franca Miklošiča in zahvale za podpore in darove

Franc Miklošič je bil član številnih znanstvenih kot tudi humanitarnih društev in združenj: Patriotischer Frauen Verein für Niederösterreich (Domoljubno žensko društvo za Nižjo Avstrijo) (1889), Patriotischer Wohltätigkeits Verein »Edelsinn« in Hernals (Domoljubno dobrodelno društvo »Radodarnost« v Hernalsu), Anthropologische Gesellschaft in Wien (Antropološko društvo na Dunaju) (1891), Juridisch-politischer Leseverein (Pravno-politično bralno društvo) (1891), Humanitäts Verein »Aurora« (Humanitarno društvo »Aurora«) (1891).

Članska izkaznica Franca Miklošiča za članstvo v Antropološkem društvu na Dunaju (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AŠ 1).

¹⁴ Oturepec: Viteška diploma Frana Miklošiča, str. 133–135.

¹⁵ V letih 1849–1859 je bil Alexander Bach avstrijski notranji minister (Bachov absolutizem).

¹⁶ Adolf Lang je bil direktor gimnazije v Mariboru in referent za gimnazije na ministrstvu za šolstvo.

9. Korespondenca z založbami in knjigarnami

Ohranjeni so pisma, računi, obračuni z založbami in knjigarnami v zvezi s tiskom in razpečevanjem Miklošičevih lastnih del in publikacij, Miklošičevimi nakupi tujih knjig ter zanimanjem antikvariatov za nakup Miklošičeve zasebne knjižnice. Najpogostejše so zastopane: List & Francke Buchhandlung und Antiquariat in Leipzig (Knjigarna in antikvariat List & Francke v Leipzigu), Emil Soednig Buchhandlung und Antiquariat Wien (Knjigarna in antikvariat Emil Soednig Dunaj) v zvezi s široko komisijsko prodajo Miklošičevih knjig (1888–1891), Carl Gerold's Sohn Verlags, Buchhandlung, Buchdruckerei Wien (Carl Gerold's Sohn Založba, knjigarna, tiskarna Dunaj), Gerold & comp. Buchhandlung für in- und ausländische Literatur Wien (Gerold & comp. Knjigarna za domačo in tujo literaturo Dunaj), K. k. Hof- und Universitäts Buchdrucker Adolf Holzhausen Wien (Cesarsko-kraljevi in univerzitetni tiskar Adolf Holzhausen Dunaj) v zvezi z nakupom različnih knjig in komisijsko prodajo Miklošičevih knjig. Pri tej so ohranjeni tudi računi za tisk publikacij *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen IV* (Primerjalna gramatika slovanskih jezikov IV), *Etymologisches Wörterbuch der slawischen Sprachen* (Etimološki slovar slovanskih jezikov) ter ponudba za tisk dela *Monumenta graeca medii aevi*. Tukaj je tudi sporočilo tiskarne Miklošičevemu sinu Morizu, katere knjige je za očeta natisnila in koliko je stal tisk posameznih knjig (1883–1891) z Miklošičevimi lastnoročnimi noticami. Knjigarna Franz Suppan's Buchhandlung (Albrecht & Fiedler) Agram (Zagreb)

se je ukvarjala s komisijsko prodajo Miklošičevega dela *Monumenta serbica*. Založba Jevgenija Maksimiljanovnji Kontora St. Petersburg je sporočila Miklošiču, koliko izvodov bo dobil kot urednik slovarja »Kratkij slovar šestich slavyanskich jazikov« (1885). Na tiskanem seznamu Miklošičevih knjig s cenami, ki so bile v knjigarni Wilhelm Braumüller, K. k.- und Universitätsbuchhandler in Wien (Wilhelm Braumüller, Cesarsko-kraljevi in univerzitetni knjigarnar na Dunaju), so dobro vidne tudi Miklošičeve beležke in opombe. Založba Carl Konegen Verlags-Conto, Spezial Buchhandlung für classische Philologie, Philosophie und Geschichte Wien (Carl Konegen Založba, specializirana knjigarna za klasično filologijo, filozofijo in zgodovino) pa je nameravala izdati zbirko *Sammlung von Grammatiken der österreichischen Idioma* (Zbirka slovnice avstrijskih idiomov) in se je želela o tem načrtu pogovoriti z Miklošičem (1881).

10. Dopisi in listki za naročila na različne časnike

Zastopani so časniki: *Budapester Salonblatt* (Budimpešta), *Das Parlament* (Dunaj), *Die Graphischen Künste* (Dunaj), *Das Vaterland* (Dunaj), *Politische Fragmente* (Dunaj).

11. Listki in zadolžnice za izposojanje knjig

Največ je ohranjenih izposojevalnih listkov z Miklošičevimi podpisi za knjižnici K. k. Hofbibliothek (Cesarsko-kraljeva dvorna knjižnica) (1882, 1892) in Bibliothek der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften (Knjižnica Cesarske aka-

Listek za izposojanje knjig z Miklošičevim podpisom
(PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AŠ 1).

demije znanosti (1890, 1891). Knjige si je Miklošič izposojal tudi v knjigarni K. k. Hofbuchhandlung Wilhelm Frick (Cesarsko-kraljeva dvorna knjigarna Wilhelm Frick) (1888).

12. *Zemljevid slovenskih dežel in pokrajin Petra Kozlerja – prva izdaja iz leta 1853*

Na hrbtni strani zemljevida so Miklošičeve lastnoročne topografske pripombe: »*Ossiach – Osoje, Zwanzigberg – Osojnica, Sattnitz – Soteska.*«

13. *Rokopisi Franca Miklošiča*

Ohranjen je seznam slovanskih besed (4 strani) – verjetno Miklošičev.

14. »*Ostanki*« (knjige – 2 kosa) iz zasebne knjižnice Franca Miklošiča

15. *Časopisni izrezki z različno tematiko*

16. *Dokumenti iz gosposke zbornice avstrijskega državnega zbora*

Tukaj je zbranih več tiskanih seznamov članov gosposke zbornice državnega zbora, okrožnica ob 40. obletnici prvega avstrijskega državnega zbora, s katero so nameravali počastiti poslance, ki so bili aktivni leta 1848 in še štirideset let kasneje. V priloženem seznamu je med njimi naveden tudi Franc Miklošič. V letih 1848 in 1849 je namreč zastopal v državnem zboru volilni okraj Sv. Lenart v Slovenskih goricah, leta 1862 pa ga je cesar kot posameznika, zaslužnega za »državo, cerkev, znanost in umetnost«, imenoval za člana gosposke zbornice avstrijskega državnega zbora.¹⁷

17. *Dokumenti iz spora Helfert – Windischgrätz*

V tem sporu je Franc Miklošič nastopal kot razsodnik. Zgodovinar Helfert je za svojo zgodovino Avstrije po letu 1848 dobil od knezov Windischgrätzov iz njihovega družinskega arhiva gradivo, knez Ludwig Windischgrätz pa je potem, ko je Helfert končal rokopis V. zvezka, zahteval, da so iz knjige izločena vsa mesta, ki slonijo na arhivskem gradivu iz družinskega arhiva Windischgrätzov. Temu je zgodovinar seveda odločno oporekal. Za končno razsodbo nastalega spora je bil leta 1885 ustanovljen poseben kolegij, sestavljen iz po dveh zaupnikov vsake stranke, vpletene v spor. Za predsednika in odločilnega razsodnika je bil kot

priznan znanstvenik izbran Franc Miklošič. Miklošičev odločilni glas večine je razsodil v prid Helferta.¹⁸

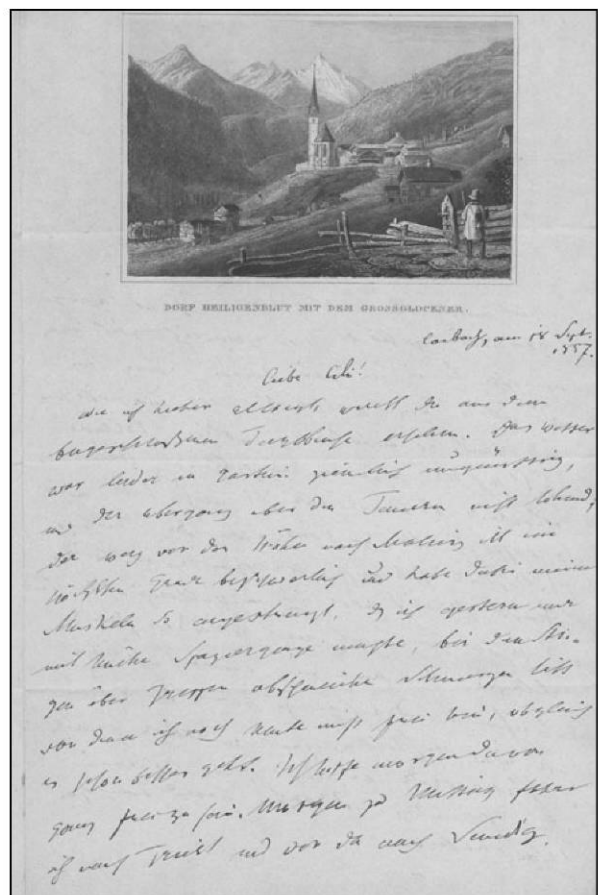
Drugi sklop gradiva je razdeljen na petnajst podkategorij. To so:

1. *Iz zasebne korespondence Franca Miklošiča*

V tem delu je sedem pisem, naslovljenih na Franca Miklošiča. Od teh so tri pisma (1848–1849) tete Miklošičeve zaročenke Cäcilie von Eichenfeld. V njih mu poroča predvsem o zaročenki.

2. *Korespondenca žene Franca Miklošiča Cecilije (Cäcilie), rojene Eichenfeld*

Ohranjenih je dvanajst pisem Franca Miklošiča ženi Ceciliji iz obdobja med letoma 1856 in 1859. Sicer prevladujejo pisma, ki jih je izmenjavala

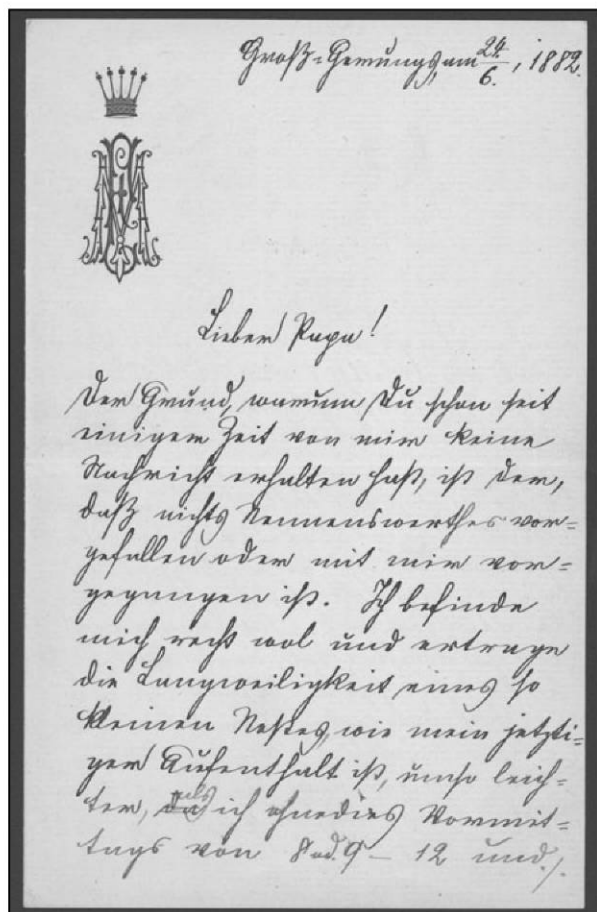
Miklošičevo pismo ženi Ceciliji, 1857 (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AŠ 2).

¹⁷ Lukan: Uvodne pripombe, str. 8.

¹⁸ Prav tam, str. 8–9.

Cecilija s sorodniki (101 kos). To so: oče Joseph von Eichenfeld, mama Cäcilia, brat Michael, sestra Maria, stric Meinrad Graf, tete Leodolter, Josephina Hostasch, Resi Grad, Mathilde, sestrična Marie A. Weber ter prijateljice Marie, Sephina, Agnes Somlyai in Mali. Korespondenca posredno večkrat omenja Franca Miklošiča. Tako recimo oče Eichenfeld čestita hčerki za rojstni dan in ji želi »vso srečo življenja na strani tebe ljubečega in od tebe vroče ljubljenega soproga« (nedatirano pismo). V pismih ženi sorodniki seveda redno pozdravljajo Franca Miklošiča. Ko piše mama Cäcilie o hčerkinem možu, uporablja vedno le naziv »Miklosich«.¹⁹

3. Korespondenca sina Franca Miklošiča, Franza, z očetom²⁰

Pismo sina Franza očetu Francu Miklošiču, 1882 (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AŠ 3).

Tukaj je sedem pisem Franza Miklosicha za obdobje od leta 1882 do leta 1887. V več primerih

Franz prosi očeta za denarno podporo. To je oče navadno takoj po prejetju pisma tudi nakazal. Poroča mu tudi o nezgodah, ki jih je doživel na vojaških vajah (1883), ter razmerah na delovnem mestu na sodišču v Mödlingu pri Dunaju (1887).

4. Korespondenca Franza Miklosicha z bratom Morizem

To je najboljše del korespondence z več kot 280 pismi, dopisnicami, karticami, vizitkami in telegrafi. Obsega obdobje med letoma 1876 in 1916 z manjkajočim presledkom med letoma 1892 in 1901. Korespondenca pred letom 1891 se pogosto nanaša tudi na očeta Franca Miklošiča. Tako recimo Franz maja 1882 poroča bratu, ki je na vojaških vajah, da muči očeta revmatizem v ušesu in da ga zato še ne more obiskati v Brucku ob Litvi. V pismu z 21. novembra 1883 obširno poroča o slavnostih na Dunaju ob 70-letnici očeta. V pismu, napisanem 26. avgusta 1884, prosi brata, da zelo obzirno obvesti očeta – ker si sam ni upal – o spolni bolezni (sifilis), s katero se je okužil pri prostitutkah. Pričakuje namreč, da bo oče zelo hud. 4. decembra 1884 je poročal bratu, da je končno ozdravljen. V pismih, napisanih od 21. do 28. avgusta 1885, piše o počitnicah z očetom v Bad Ischlu. V pismu, napisanem 20. julija 1889, poroča, da se oče zdravi v Karlovy Vary. V pismih od 28. maja do 12. junija 1890 govori zlasti o zdravstvenem stanju očeta, ki se »deloma slabše in deloma boljše« počuti, in da prihaja zdravnik dr. Fritsch vsak dan. O zdravstvenem stanju očeta poroča še tik pred njegovo smrtjo, in sicer 3. marca 1891.

5. Korespondenca, naslovljena na Moriza Miklosicha

Korespondenca obsega več kot sto pisem, dopisnic, razglednic in telegramov od leta 1880 do leta 1929. Na očeta Franca se nanaša pismo Vatroslava Jagića tik po smrti Franca Miklošiča, v katerem načenja vprašanje usode njegove zasebne knjižnice. Med njegove pomembnejše dopisnike lahko uvrstimo še politika in zdravnika Burgharda Breitnerja. Iz dopisov je vidna tudi poklicna kariera Moriza Miklosicha. Leta 1892 je dobil sistemizirano delovno mesto na sodišču, leta 1903 je postal svetnik deželnega sodišča, leta 1914 višji svetnik in čez tri leta dvorni svetnik. Tukaj je tudi nekaj pisem Morizeve družine, predvsem žene Anne, iz obdobja med letoma 1903 in 1923. Ohranjeno je tudi oznanilo poroke Morizeve hčerke Friede z Antonom Pergerjem, očetom Richarda Pergerja.

¹⁹ Prav tam, str. 9.

²⁰ Franz Miklosich, pravnik na sodišču, pozneje svetnik deželnega sodišča (Landesgerichtsrat) na Dunaju.

6. Korespondenca Moriza Miklosicha z ženo Anno

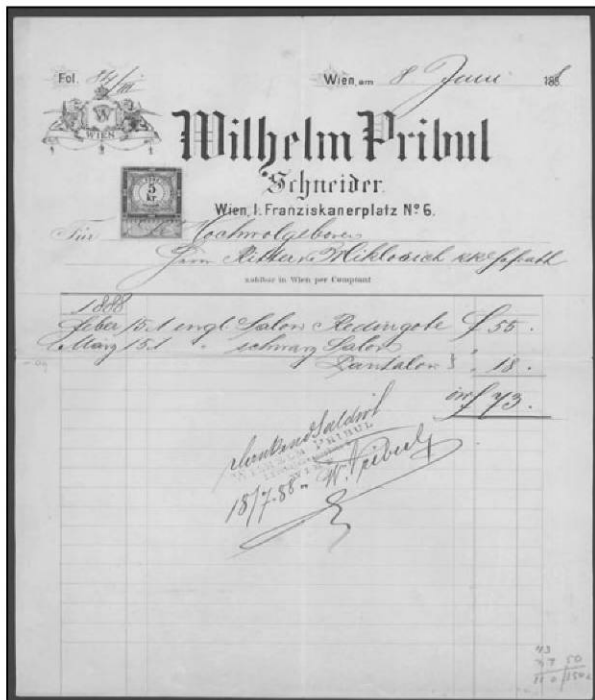
Ohranjenih je devetnajst pisem in dopisnic iz obdobja med letoma 1895 in 1897, iz leta 1903 ter leta 1911. Verjetno je ohranjen le del korespondence.

7. Spričevala, osebni dokumenti Moriza in Franza Miklosicha

Tukaj so devetnajst spričeval Moriza Miklosicha od osnovne šole do gimnazije ter maturitetno spričevalo (1865–1875), potrdilo o sprejemu na študij prava na dunajski Univerzi, zdravstveno spričevalo, rojstni in krstni list Franza Miklosicha, rojenega 10. 2. 1855, izstavljen leta 1919, ter smrtni list Franza Miklosicha (29. 3. 1923).

8. Računi Franca Miklošiča

Ohranjenih je 36 računov za nakup obleke, kupa, očal ... Četudi računi načeloma niso arhivsko gradivo, lahko včasih iz njih razberemo marsikaj zanimivega. Tako je recimo Franc Miklošič kupoval izključno angleške obleke, doma pa kuril premog iz Nemčije.

Račun Franca Miklošiča za nakup angleške obleke, 1888 (PAM, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc, AŠ 3).

9. Fotografije Franca Miklošiča in Moriza Miklosicha

Tukaj je deset fotografij, večinoma Moriza in tudi Franca Miklošiča.

10. Osmrtnica Franca Miklošiča

11. Seznam darovalcev vencev za pogreb Franca Miklošiča

V rokopisnem seznamu 31 darovalcev so Slovenci zastopani z akademskima društvoma »Slovenija« z Dunaja in »Zarja« iz Gradca ter jezikoslovcema Karlom Štrekljem in Matijo Murkom. Poleg sorodnikov, prijateljev in znancev so darovali za venec tudi Cesarska akademija znanosti, rektorat dunajske Univerze, graška Univerza, dunajski seminar za slovansko filologijo, različna slovanska študentska in kulturna društva, Vatroslav Jagić ter pisateljica Marie von Ebner-Eschenbach.

12. Dokumenti zapuščinske obravnave po leta 1862 umrlem Josephu von Eichenfeldu

Franz Miklošič je postal varuh mladoletnih otrok Michaela in Marie von Eichenfeld, brata in sestre svoje žene.

13. Dokumenti zapuščinske obravnave po leta 1889 umrli Cäcilii von Eichenfeld

Franz in Moriz Miklosisch sta bila dediča.

14. Dokumenti zapuščinske obravnave po leta 1891 umrlem Francu Miklošiču

Akti zapuščinske obravnave obsegajo med drugim seznam in cenitev premoženja, seznam in cenitev Miklošičeve zasebne knjižnice, račun za pogreb in korespondenco z dediči v Mariboru in Ljubotomeru.

15. Zapuščinske zadeve po leta 1923 umrlem Franzu Miklosichu

Viri in literatura

Viri

Pokrajinski arhiv Maribor, SI_PAM/1933, fond Miklošič Franc

Ur. l. RS, št. 30/2006, Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva

Ur. l. RS, št. 86/2006, Uredba o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva

Literatura

Hafner, Stanislav: Fran Miklošič v življenju in delu. *Miklošičev zbornik* (ur. Viktor Vrtnjak). Maribor: Kulturni forum, 1991.

Katalog rokopisov Univerzitetne knjižnice Maribor Ms I–Ms 300. Maribor: Založba obzorja, 1978.

Katalog rokopisov Univerzitetne knjižnice Maribor Ms 601–Ms 850. Maribor: Univerzitetna knjižnica Maribor, 1997.

Lukan, Walter: Uvodne pripombe k popisu gradiva Franca Miklošiča, predanega Pokrajinskemu arhivu Maribor.

Osebnosti. Veliki slovenski biografski leksikon do -1 do I. Ljubljana: Mladinska knjiga založba, 2008.

Otorepec, Božo: Viteška diploma Frana Miklošiča. *Miklošičev zbornik* (ur. Viktor Vrtnjak). Maribor: Kulturni forum, 1991.

Slovenski biografski leksikon, II. del od M do P (ur. France Kidrič in Franc Ksaver Lukman). Ljubljana: Jugoslovanska tiskarna 1933–1952.

Sturm Schnabl, Katja: *Der Briefwechsel Franc Miklošič's mit den Südslaven (Korespondenca Frana Miklošiča z Južnimi Slovani)*. Maribor: Založba Obzorja, 1991.

Žumer, Vladimir: *Arhiviranje zapison. Priročnik za ravnanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom*. Ljubljana: GV Založba, 2001.

Zusammenfassung

ARCHIVGUT ÜBER FRANCO MIKLOŠIČ IM REGIONALARCHIV MARIBOR

Das Regionalmuseum Maribor erwarb 2011 den restlichen Nachlass des Sprachforschers und weltbekannten Wissenschaftlers Franc Miklošič (Franz Miklosich) vom Historiker Walter Lukan, der auf den Nachlass zufälligerweise bei einem Antiquitätenhändler in Wien gestoßen war. In den erhaltenen Dokumenten, vor allem in der umfangreichen Korrespondenz, offenbart sich insbesondere die private Seite von Miklošičs Leben und Arbeit, über die bislang nicht viel bekannt war, wobei auch einige seiner öffentlichen und beruflichen Tätigkeiten und Interessen präsentiert werden. Das Regionalmuseum Maribor kann sich nach Umfang und Wert der erhaltenen Dokumentation an die Seite der österreichischen Nationalbibliothek bzw. deren Handschriftensammlung stellen, in der sich der größte Teil von Miklošičs Nachlass befindet. Der Archivgutbestand Miklošič Franc umfasst drei Schachteln mit mehr als 700 Stück Archivakten. In dem Beitrag werden die inhaltlichen Schlüsselkategorien des Materials mit exponierten interessanteren Ausschnitten präsentiert.